

J.M.G. Leune

Rantsoenpenningen voor de magistraatsleden van Steenberg 1650-1794

Bron: WBA, oud gemeentearchief Steenberg, inv. 1558 en 1559

Versie 13 maart 2020

Vooraf

Leden van de Steenbergse magistraat hadden recht op zogeheten rantsoenpenningen bij de verpachting van belastingen. Daar was 5% van de pachtsommen mee gemoeid, te betalen door de pachters in de vorm van leges. Een kwart van de belastingopbrengst was bestemd voor de diaconie van de gereformeerde kerk. De rest werd volgens een bepaalde verdeelsleutel toegewezen aan de drie soorten magistraatsleden: de drossaard, de gezamenlijke schepenen (dit waren er gewoonlijk tien, inclusief de binnenburgemeester ofwel president-schepenen) en de stadssecretaris. De buitenburgemeester (tevens tesorier) kon op de rantsoenpenningen geen aanspraak maken. Gewoonlijk was het aandeel van de drossaard tweemaal zo hoog als dat van de secretaris. In de tweede helft van de 18de eeuw werd het aandeel van de secretaris opgetrokken tot het peil van de drossaard. Het bedrag dat resteerde werd gelijkelijk over de schepenen verdeeld. In een deel van de onderzochte periode was ook een uiterst bescheiden deel van de belastingopbrengst bestemd voor de bode van de gemeente.

Rantsoenpenningen werd in rekening gebracht bij de verpachting van drie soorten belastingen:

- Van de staat (de Generaliteit), veelal aangeduid als de “gemene landsmiddelen”; gemene in de betekenis van gemeenschappelijk (afgekort als GM).
- Van de heer van de stad; deze betroffen de domeinen en de tiendrechten van de prins van Oranje (afgekort als DT).
- Van de stad, opgelegd door het stadsbestuur, veelal omschreven als de “stadsmiddelen” (afgekort als SM).

Vanaf 1750 hadden de rantsoenpenningen ook betrekking op enkele andersoortige, veelal incidentele verpachtingen, zoals de verhuur van het land dat eigendom was van de gereformeerde kerk. Voorts zijn incidenteel gegevens aangetroffen over leges van sommige leden van de magistraat tijdens koopdagen (veilingen van roerende en onroerende goederen). Ze hadden voor het inkomen van de magistraatsleden vrijwel geen betekenis en blijven in het navolgende overzicht buiten beschouwing.

Over de rantsoenpenningen en de verdeling daarvan zijn gegevens bewaard gebleven vanaf het jaar 1650, met een hiaat in de jaren 1732-1746. Tot 1677 zijn alleen gegevens aangetroffen over de penningen bij de verpachting van de stadsmiddelen. Vanaf 1677 werden rantsoenpenningen gegenereerd uit alle drie de genoemde verpachtingen.

Variatiebreedte en gemiddelden van de rantsoenpenningen in guldens per jaar in verschillende perioden

Magistraatslid	1650-1794	gemiddeld per jaar	1677-1794	gemiddeld per jaar
drossaard	20 - 48	34	27-48	36
schepenen	10 - 20	16	11-20	16
secretaris	10 - 49	29	22-49	32

Bij de schepenen verschilde de variatiebreedte van de jaarinkomsten in beide tijdvakken nagenoeg niet, maar bij de drossaards en de secretarissen verminderde de variatie in het tijdvak 1677-1794 aanzienlijk. Bezien over de gehele periode 1650-1794 bedroeg het gemiddelde inkomen uit rantsoenpenningen voor de drossaard fl. 34, voor de schepenen fl. 16 en voor de secretaris fl. 29 per jaar. In de periode 1677-1794 bedroegen deze verdiensten respectievelijk fl. 36, fl. 16 en fl. 32.

Rantsoenpenningen van magistraatsleden 1650-1731
WBA, oud gemeentearchief Steenbergen, inv. 1558

De bedragen zijn afgerond in guldens. In de schepenkolom is het bedrag vermeld van een individuele schepen. Vanaf 1719 tot en met 1749 werden de gemene middelen nog maar eenmaal per jaar verpacht, gewoonlijk in de maand juni. Dit leidde voor elk van de leden van de magistraat tot een verlies aan inkomsten van doorgaans fl. 3 per jaar. Vanaf 1675 ontvingen zij zowel rantsoenpenningen bij de verpachtingen in maart als in september, dus doorgaans fl. 6 per jaar.

jaar	soort pacht	drossaard	schepen	secretaris
1650	SM	30	15	15
1655	SM	24	12	12
1658	SM	21	10	10
1659	SM	21	11	11
1662	SM	24	12	12
1663	SM	20	10	10
1664	SM	22	11	11
1665	SM	24	12	12
1666	SM	22	11	11
1667	SM	20	11	10
1668	SM	29	14	14
1669	SM	26	13	13
1670	SM	24	13	12
1671	SM	20	13	10
1672	SM	20	14	10
1673	SM	20	10	10
1674	SM	20	10	10
1675	SM-GM	27	15	15
1676	SM-GM	27	15	15
1677	GM-DT-SM	44	20	32
1678-1679	onvolledig			
1680	GM-DT-SM	38	17	28
1681	Idem	40	21	30
1682	Idem	37	20	25
1683	Idem	39	18	29
1684	Idem	40	19	30
1685	Idem	39	21	30
1686	Idem	39	20	29
1687	Idem	38	18	29
1688	Idem	29	14	25
1689	Idem	27	18	28
1690	Idem	39	21	30
1691	Idem	37	20	29
1692	Idem	38	21	30
1693	Idem	38	21	30
1694	Idem	40	20	30
1695	Idem	41	19	31
1696	Idem	41	20	31
1697	Idem	48	23	34
1698	Idem	46	21	33
1699	Idem	42	21	30
1700	Idem	42	21	30
1701	Idem	43	21	31
1702	Idem	42	21	31
1703	Idem	43	23	31
1704	Idem	44	23	32
1705	Idem	46	24	32
1706	Idem	45	22	33

1707	Idem	45	21	33
1708	Idem	44	23	33
1709	Idem	36	18	28
1710	SM-DT	29	11	22
1711	GM-DT-SM ¹	32	14	24
1712	GM-DT-SM	38	17	27
1713	GM-DT-SM ²	33	14	25
1714	GM-DT-SM	34	17	28
1715	Idem	36	18	29
1716	Idem	34	16	27
1717	Idem	34	16	27
1718	Idem	30	14	25
1719	GM-DT-SM	29	12	23
1720	Idem	31	15	24
1721	Idem	31	13	24
1722	Idem	29	13	24
1723	Idem	31	15	25
1724	Idem	31	15	25
1725	Idem	31	15	25
1726	Idem	32	14	25
1727	Idem	32	16	25
1728	Idem	31	14	24
1729	Idem	30	12	23
1730	Idem	33	16	25
1731	Idem	33	14	25

Rantsoenpenningen van magistratsleden 1747-1794
WBA, oud gemeentearchief Steenbergen, inv. 1559

Vanaf 1752 werden de gemene landsmiddelen niet meer jaarlijks, maar tweejaarlijks verpacht. Dit bracht voor elk magistratslid iedere twee jaar een vermindering van rantsoenpenningen van doorgaans fl. 3 met zich.

jaar	soort pacht	drossaard	schepen	secretaris
1747	GM-DT-SM	29	13	27
1748	Idem	27	15	23
1749	Idem	30	18	26
1750	Idem	32	16	29
1751	Idem	34	14	27
1752	Idem	30	12	27
1753	DT-SM	28	11	25
1754	GM-DT-SM	33	15	31
1755	DT-SM	28	11	25
1756	GM-DT-SM	31	13	28
1757	DT-SM	31	14	29
1758	GM-DT-SM	34	13	31
1759	DT-SM	30	11	28
1760	GM-DT-SM	35	15	32
1761	DT-SM	32	10	32
1762	GM-DT-SM	36	13	32
1763	DT-SM	35	12	39 ³
1764	GM-DT-SM	39	16	43
1765	DT-SM	36	11	40
1766	GM-DT-SM	39	15	43
1767	onvolledig ⁴			
1768	GM-DT-SM	42	15	48
1769	DT-SM	37	12	41
1770	GM-DT-SM	40	16	44
1771	DT-SM	40 ⁵	13	44

1772	GM-DT-SM	45	19	44
1773	DT-SM	40	14	44
1774	GM-DT-SM	40	15	44
1775-1779	onvolledig ⁶			
1780	GM-DT-SM	41	16	45
1781	DT-SM	35	17	39
1782	GM-DT-SM	40	16	44
1783	DT-SM	35	13	39
1784	GM-DT-SM	41	19	45
1785	DT-SM	39	14	43
1786	GM-DT-SM	45	19	49
1787	onvolledig			
1788	GM-DT-SM	42	17	46
1789	DT-SM	36	15	40
1790	onvolledig			
1791	DT-SM	35	13	43
1792	GM-DT-SM	42	20	49
1793	DT-SM	38	16	45
1794	GM-DT-SM	39	19	46
1795	onvolledig			

In de genoemde archiefbron zijn ook de rantsoenpenningen in de periode 1796-1805 vermeld. Deze blijven hier buiten beschouwing. In de verdeling onder de leden van het stadsbestuur traden vrijwel geen wijzigingen op.

¹ Van de gemene middelen in 1711 zijn alleen gegevens aangetroffen over de verpachting in maart (niet in september).

² Idem in 1713.

³ In het vervolg ontving de secretaris evenveel aan rantsoenpenningen bij de verpachting van de stadsmiddelen als de drossaard. Dit bracht een verdubbeling met zich van zijn verdiensten tijdens deze verpachtingen.

⁴ Gegevens over de rantsoenpenningen bij de verpachting van de tienden van de prins van Oranje in 1767 zijn niet aangetroffen.

⁵ Het ontbreken in dat jaar van rantsoenpenningen bij de verpachting van de landsmiddelen werd gecompenseerd door een verhoging van die penningen bij de verpachting van de stadsmiddelen met een zelfde bedrag (fl. 3). Vanaf 1774 waren die inkomsten weer even hoog als in 1770.

⁶ Vrijwel alle gegevens ontbreken.